

1. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” PUNKTU OPORU „WZGÓRZE 319 – CZARNY LAS”
CIĘŻKI SCHRON BOJOWY OB. NIE UŻYTKOWANY

2. *Czas powstania*

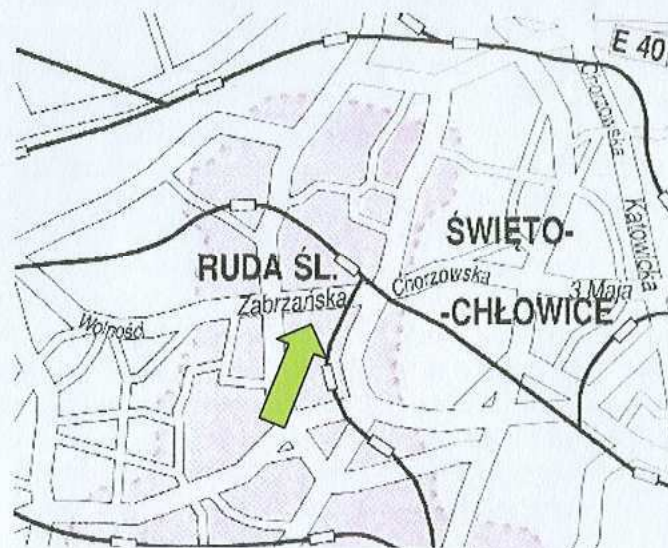
1937 -1938 r

3. *Miejscowość*

**RUDA ŚLĄSKA
NOWY-BYTOM**

11. *Zdjęcie rzut przekrój sytuacja orientacja*

Schron od strony zapola (od wschodu)

4. *Adres*

Schron zlokalizowany w odległości ok. 300m na południe od ul. Zabrzeńskiej (na wysokości Wydziału Profili Giętych Huty „Pokój”). Usytuowany bezpośrednio przy bocznicie łączącej Wydział Profili Giętych z główną częścią zakładu nr hipoteczny dz. nr 314/61 KW 7692

5. *Przynależność administracyjna*

województwo Śląskie
powiat grodzki Ruda Śląska
gmina miasto Ruda Śląska

6. *Poprzednie nazwy miejscowości*

Beuthener Schwarzwald,
Friedenshütte, Nowy-Bytom
Ruda-Śląska

7. *Przynależność administracyjna przed 31 grudnia 1998r*

województwo katowickie
gmina miasto Ruda Śląska

8. *Właściciel i jego adres*

Własność komunalna oraz
Rudzkiej Spółki Węglowej S.A
KWK „Pokój” Ruda Śląska
ul. Niedurnego 13

9. *Użytkownik i jego adres*

jw

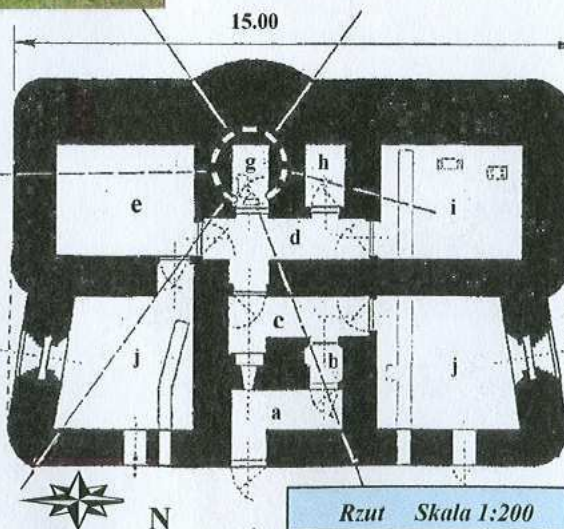
10. *Rejestr zabytków*

Nr

data

Schron od strony przedpola wę stanu w 2000 r.(od zachodu)

RUDA ŚLĄSKA
Plan orientacyjny
z lokalizacją
schronu

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numery i miejsce przechowywania)

Centralne Archiwum Wojskowe, Akta BI GISZ, t. 302.4.2113

24. Uwagi różne

Przy podchodzeniu do obiektu wymagana szczególna ostrożność z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo czynnych torów kolejowych

25. Opracował

tekst mgr inż. Adam Szewczyk

plany, rysunki jw.

zdjęcia, fotografie jw.

maj 2008 rok

miejsca przechowywania negatywów

jw. Katowice ul. Tysiąclecia

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego.

22. Bibliografia

- Denkschrift über die polnische Landbefestigung, Berlin 1941r,
- Sadowski Jan. Przygotowania Centralnego Rejonu Przemysłowego Śląska do obrony w okresie międzywojennym w: Woskowy Przegląd Historyczny 1959r, nr 4
- Władysław Steblik Armia „Kraków” WIH MON wyd. II Warszawa 1989
- J. Miniewicz, Punkt oporu „Godula” z Obszaru Warownego Śląsk w latach 1937-1939, studia do historii wojskowości tom XXXVIII, 1996
- Kartograficzne udokumentowanie zasobów budownictwa obronnego w Polsce od poł. XVIII w. do 1945r. Województwo katowickie, Warszawa 1998r.
- Janusz Miniewicz Systemy architektury militarnej w przestrzeni Górnego Śląska w: Przestrzeń i Wartość T. II 98
- J. Sadowski, Fortyfikacje Obszaru Warownego „Śląsk” w krajobrazie Rudy Śląskiej, Rudzki Rocznik Muzealny 2000, Ruda Śląska 2001

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

Wg stanu na maj 2008 r., działka 314/61, zapisana w KW 7692 stanowi własność Skarbu Państwa.

Władający, na podstawie decyzji o naliczaniu opłat - Kompania Węglowa S.A Katowice ul. Powstańców 30.

Oddział Zakład Zagospodarowania Mienia, 40-325 Wola ul. Kopalniana 10

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki

wkładka szt. 6

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Na początku XX w. tereny pomiędzy Chebziem, Nowym Bytomiem, Czarnym Lasem, Pawłowem, Bielszowicami, Porębą i Rudą stanowiły otwarte, pagórkowate rejony przecięte drogą z Królewskiej Huty do Zabrze /Kronprinzen Strasse/. Druga droga przechodząca przez ten obszar wiodła prostopadłe do pierwszej, od pn., z Rudy /Victor Strasse/. Przy skrzyżowaniu dróg powstała kolonia Karol Emanuel /od wsch./. Nieco dalej /od pd./ uruchomiono fabrykę wyrobów szamotowych oraz szyb „Elżbieta” pobliskiej kopalni „Wolfgang”. W oddaleniu, od zach. pozostawał dominujący kompleks przemysłowy kopalni „Wolfgang” /powiększonej w następnych latach o część koksowni, elektrowni i nowoczesnego zakładu „Hrabia Franciszek”/ oraz kombinatu „Friedenshütte”, od wsch. Topografię obszaru znaczyły naturalne deniwelacje, wyrobiska i nasypy kolejowe. W 1921 r. przez teren Poręby została przeprowadzona granica państwowa z Niemcami. Wyznaczono ją z przecięciem drogi do Zabrze, a następnie wzdłuż potoku Czarniak. Z chwilą utworzenia granicy rozpoczęto organizowanie obrony państwa, w strefie przygranicznej. Zaprojektowano połową pozycję osłonową, a następnie umocnienia stałe. Realizacja programu nabrała przyspieszenia dopiero po dojściu Hitlera do władzy. Wtedy to, w 1933 r. zostały zatwierdzone projekty pierwszych obiektów. Nad ich opracowaniem czuwał dowódca 23 Dywizji Piechoty gen bryg. dr Józef Zajac. Następne etapy prac projektowych odbywały się z udziałem płk Jana Sadowskiego i płk Wacława Klaczyńskiego. Budowę pierwszych obiektów zrealizowano na terenach Bobrownik, Kochłowic i Dąbrówki Wielkiej. Prace przy tych obiektach zakończono do 1936 r. W następnej kolejności budowę umocnień prowadzono na linii Dąbrówka Wielka - Kochłowice, przechodząc min przez tereny Goduli, Chebzia i Czarnego Lasu. Etap tych prac wykonano w latach 1936 - 1938. Fortyfikacje powiązano wówczas w jednolitym pasie umocnień.

c.d na wkładce

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje. Wnętrze wyposażenie instalacje)

Ciężki schron bojowy – usytuowany na przedpolach Nowego Bytomia, na pd. od ul. Zabrzeńskiej. Powstał przy trasie kolejowej wiodącej w stronę Zaborza, której przybliżonym śladem (na tym odcinku) biegnie aktualnie fragment bocznic kolejowej Huty „Pokój”. Schron został zlokalizowany na wzniesieniu, w łuku torowiska, w odległości ok. 1600m od dawnej granicy państwowej i 300m na pd. od głównej drogi do Zabrze (ul. Zabrzeńskiej). Zadaniem schronu było dawanie głównej zapory ogniowej na przedpolu, a lokalizacja obiektu eliminowała możliwość podejścia przy nasypie, bądź wykopem pierwotnego torowiska, w osłonie przed ogniem ckm z innych schronów punktu oporu „Wzgórze 319 Czarny Las”. Realizację zadania gwarantowały trzy główne strzelnice kopuły pancernej, o sektorze ogniowym obejmującym szerokość ok. 180°, których oś symetrii ukierunkowana została na pn-zach. Z pozostałych dwóch strzelnic bocznych flankowano drogę Zabrze–Chebzie (przy użyciu ognia ze strzelnicy północnej), oraz zamknięto kierunek od strony folwarku Czarny Las, a także pobliskiego torowiska (przy użyciu ognia ze strzelnicy południowej). W lecie 1939 r. wokół schronu powstał prawdopodobnie system zapór przeciwpiechotnych (płat flandryjski) i przeciwpancernych, którymi należało zamknąć drogę dla potencjalnych pociągów pancernych jak też broni pancernej.

Schron : typ odporności obiektu „d-ciężki”.

Zbudowany w konstrukcji żelbetowej, wylewanej, zbrojonej prętami stalowymi Ø 10mm w warstwie zewnętrznej oraz Ø 20mm w warstwie wewnętrznej – grubość ściany czołowej ~1,7m, grubość ścian bocznych ze strzelnicami 1,2 – 1,3m, grubość ścian wewnętrznych ~ 1m. Ściany zewnętrzne od strony wewnętrznej zabezpieczone stalową siatką przeciwoodpryskową. Schron jednokondygnacyjny ze stropem żelbetowym o gr. ~ 1,5m, wylewanym, z belkami stalowymi wzmocnień przeciwoodpryskowych w odstępach co 0,35m. Pomiędzy belkami, na całości wierzchnie pasy uszczelniające z blachy stalowej grubości 3mm. Powierzchnie zewnętrzne oraz wewnętrzne ścian nie tynkowane, z widocznymi śladami odeskowania. Ściany od zewnątrz, w miejscach nasypów ziemnych zabezpieczone izolacją z lepiku. Budowla na rzucie nieregularnym, zbliżonym do prostokąta z symetrycznym zuskokowaniem boków, pn. i pd. oraz o boku zachodnim, z wprowadzonym w centralnej części łukiem na wysokości kopuły pancernej. W miejscach krawędzi, przy połączeniu ścian oraz ścian i stropu zaokrąglenia. W układzie bryły odsłonięte partie widoczne od pn. pd. i wsch. Pierwotnie, narożniki obiektu były obsypane do $\frac{2}{3}$ wysokości, a odsłonięte zostały wyłącznie fragmenty ze strzelnicami i wejścia. W zachodniej części schronu, ponad obsypaną ziemią partią żelbetowego stropu, stalowna kopuła o rzucie pierścienia, o średnicy zewnętrznej Ø 1,8m i grubości ściany 180mm. W kopule 3 otwory pod ckm oraz 3 otwory obserwacyjne (lub pod broń ręczną), w osiach o ukierunkowaniu zbliżonym do orientacji: pd-zach., pn-zach. i pn. Kopuła została wyprodukowana w 1938 r. przez zakłady Wspólnoty Interesów S.A (sygnowana; WI 1938 20/16). W partii stropowej posiada zabezpieczenie stalowym płaszczem przeciwoodpryskowym. We wnętrzu kopuły pierwotnie wahlowa podstawa ckm konstrukcji mjr. J.K.Wańkowicza. W ścianie północnej kolejno od zach.; otwór wentylacyjny zabezpieczony opancerzeniem, strzelnica ckm ukryta za uskokiem i pod okapem (pierwotnie za stalową płytą pancerną), o osi ~pn., oraz kolejny otwór wentylacyjny z opancerzeniem. Pod strzelnicą niewielki otwór zrzutni granatów. W odsłoniętej partii ściany wsch. centralnie usytuowany otwór wejściowy (pierwotnie zabezpieczony kratą przeciwstrumową), przy którym, po obu stronach dwa niewielkie prostokątne otwory czerpni powietrza, oraz dwa większe otwory wyjść ewakuacyjnych, o kształcie zbliżonym do kwadratu. W ścianie pd., układ otworów analogiczny do ściany pn., powtórzony w lustrzanym odbiciu.

c.d na wkładce

w latach 1936 - 1938. Fortyfikacje powiązano wówczas w jednolitym pasie umocnień.

c.d na wkładce

c.d na wkładce

14. Kubatura m ³	15. Powierzchnia użytkowa m ²	16. Przeznaczenie pierwotne schron bojowy	17. Użytkowanie obecne obiekt nie użytkowany
---	---	--	---

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

- we wczesnym okresie powojennym – zabezpieczenie i konserwacja schronu przez LWP
- w latach 70-tych, w związku z budową bocznic z Huty „Pokój” do Wydziału Profili Giętych zostały rozebrane nasypy schronu z trzech stron

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, strop konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

Schron opuszczony i zdewastowany
Z uwagi na wytrzymałość konstrukcji stan zachowania budowli stosunkowo dobry. Obiekt wykazuje znaczne zanieczyszczenie wnętrza i zaśmiecenie.

Ze schronu demontowano elementy wyposażenia /poszczególne skrzydła drzwiowe, płyty pancerne strzelnic, krzeselka, stoliki, instalacje/.

Nasypy ziemne przy schronie, od strony pn. wsch. i pd. rozebrane.

Pozostałości instalacji chłodzenia ckm

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Uporządkowanie terenu w bezpośrednim otoczeniu schronu dla uzyskania właściwej ekspozycji widokowej, z wycinką samosiejek i likwidacją śmietnisk – obiekt dogodny do ekspozycji. Docelowo pożądane przywrócenie skarp.

Wykonanie elementarnej konserwacji schronu dla spowolnienia i ograniczenia procesów destrukcyjnych. Zasadne wydaje się zagospodarowanie wnętrza bez naruszania struktury budowli.

Popularyzacja w przewodnikach podstawowych informacji o obiekcie i jego historii
Oznakowanie obiektu i wyznaczenie oznakowanych dróg dojścia (niezmiernie ważne z uwagi na biegnący w bezpośrednim sąsiedztwie tor kolejowy)

1. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA NOWY-BYTOM	2. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” PUNKTU OPORU „WZGÓRZE 319 – CZARNY LAS” CIĘŻKI SCHRON BOJOWY OB. NIE UŻYTKOWANY	3. <i>Zawartość wkładki</i> ciąg dalszy punktu 12 - historia obiektu ilustracje
--	--	---

c.d historii

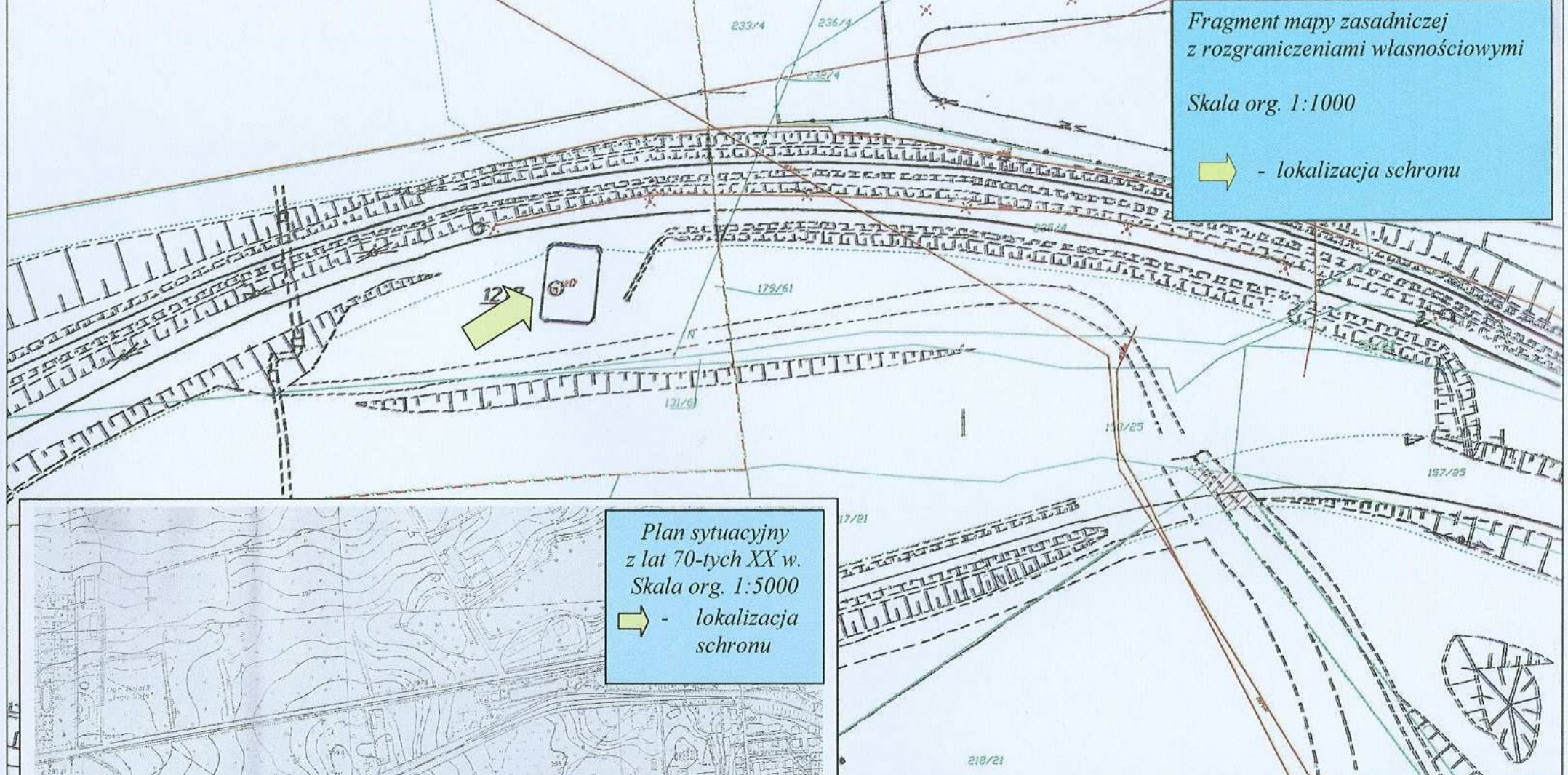
Ostatecznie powstały kolejne punkty oporu - „Godula” i „Wzgórze 319 - Czarny Las”, które były zdolne do obrony okężnej. Pierwszy rozbudowano w Goduli, na wzgórzu 294, a drugi w okolicy Nowego Bytomia. Nazwę drugiego także zapożyczono od wysokości wzniesienia, którego łagodny stok przecinała droga biegnąca z Rudy. W powiązaniu obu punktów oporu, rozplanowano fortyfikacje w systemie liniowym. Punkt oporu „Wzgórze 319 - Czarny Las” obejmował dziewięć głównych obiektów, stanowiących ciężkie schrony bojowe przeznaczone dla broni maszynowej i artylerii ppanc. Oprócz nich wzniesiono budynek dla koszar ze schronem, budynek gospodarczy ze schronem, schron amunicyjny oraz schrony bojowo-pozorne bądź pozorne. Miejsce dla najdalej wysuniętego na północ schronu zostało wyznaczone przy torach kolejowych linii Ruda-Wschodnia Wąskotorowa – Ruda-Południowa Wąskotorowa oraz linii normalnotorowej prowadzącej z Chebzia, przez Rudę Wschodnią, Porębę do Zabrze i Gliwic, na terenach niemieckich. W sąsiedztwie, od południa (teren Wydziału Profili Giętych Huty „Pokój”) istniał kolejny obiekt, (rozebrany), którego brak powoduje, iż schron może sprawiać wrażenie przynależnego do grupy fortyfikacji liniowych dochodzących do punktu oporu „Godula”. W niniejszy sposób, jako samodzielny ciężki schron bojowy o ogniu dwubocznym, obiekt ten został określony w pracy doktorskiej dr Janusza Miniewicza. Schron powstał w 1937 r., w okresie największego nasilenia prac. Zgodnie z meldunkiem kierownika robót nr 23 płk. Jerzego Sochockiego z 20.XI.1937 r., do inspektora armii gen. dyw. inż. Leona Berbeckiego, pt. „Meldunek o zakończeniu nakazanych prac fort.”, na odcinku „Czarny Las”, wykonano wówczas 18 obiektów. Kierownikiem budowy tego odcinka był ppłk Szmidt. Schrony wykonano według zatwierdzonych projektów płk Jana Sadowskiego i płk Wacława Klaczyńskiego, zużywając do ich budowy od 94,44 do 888,30 m³ betonu lub muru, zgodnie z wykazem wykonanych kubatur, przygotowanym ręką autora meldunku. Jak zapisano w jego treści, dla odcinka „Czarny Las” obowiązywała numeracja porządkowa schronów, odpowiednio - 26, 27, 28 - prawdopodobnie tradytor, 29a - prawdopodobnie schron koszar, 29b, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38 oraz 42, 42a, 44, 45, 54 (ostatnie schrony stanowiły prawdopodobnie uzupełnienie fortyfikacji przy szybie „Artura” w Kochłowicach). Można przypuszczać, że niniejsza numeracja obejmowała także obiekty liniowe rozmieszczone w międzypolach punktów oporu. W 1938 r. roboty kontynuowano, ze wznoszeniem m.in. obiektów dla drugiej linii obrony. Na odcinku Czarny Las zbudowano schrony jednokondygnacyjne, najczęściej z kopułami pancernymi i strzelnicami ckm. Oprócz tego typu schronów wzniesiono tradytor i pewną ilość schronów bojowo-pozornych bądź pozornych (zachowany jeden schron pozorny punktu oporu „Wzgórze 319 – Czarny Las”). Na tyłach usytuowano dalsze obiekty; schron amunicyjny, budynek dla koszar (o kubaturze 6600 m³, zawierający suterynę, parter, piętro i poddasze) oraz budynek gospodarczy ze schronem. Główne schrony bojowe punktu oporu „Wzgórze 319 – Czarny Las” stanowiły rozbudowane budowle, z kilkoma pomieszczeniami o odrębnym przeznaczeniu, odgradzonymi stalowymi drzwiami. (izba dowódcy ze stolikiem i pryczą oraz rurami głosowymi do części bojowej, izba załogi z piętrowymi pryczami, ławkami, półkami, pomieszczenie filtrowentylacyjne i maszynowni, z filtrami, stojakiem pochłaniacza, silnikiem, generatorem, wentylatorem, zbiornikiem z paliwem do silnika, izba bojowa ze strzelnicą ckm wz. 30 Browning na podstawie fortecznej, pomieszczenie bojowe w kopule dla ckm na specjalnej podstawie obrotowej, umożliwiającej prowadzenie głównego ostrzału z wykorzystaniem trzech otworów strzelniczych, w sektorze 180⁰, a także „labirynt wejścia”, na który składały się części korytarzy i śluzy gazoszczelnej, oraz pomieszczenie sanitarne). Schrony posiadały gazoszczelne zamknięcia i zostały wyposażone; w instalację elektryczną zasilaną z agregatu znajdującego się w maszynowni, w instalację telefoniczną doprowadzoną do izby dowódcy, w rury głosowe do łączności wewnętrznej, w instalację filtro-wentylacyjną, w kanały wentylacyjne rozprowadzone w podłodze, w instalację wodną do chłodzenia ckm-ów. W niektórych schronach zamontowane zostały kopuły obserwacyjne z 1936 r., stanowiące produkcję Zakładów Hutniczo-Metalowych w Ostrowcu Świętokrzyskim. Oprócz ostrowieckiej wytwórni, zlecenia na produkcję kopuł i półkopuł uzyskiwały huty Wspólnoty Interesów S.A, w których powstała większość tych elementów przeznaczonych dla fortyfikacji punktu oporu „Wzgórze 319 - Czarny Las”. W 1938 r., zrealizowano produkcję, ze zwiezieniem kopuł na poszczególne miejsca i zamontowano je w schronach. W najdalej wysuniętym na północ schronie punktu oporu „Wzgórze 319 – Czarny Las”, została zamontowana kopuła bojowo – obserwacyjna, sygnowana WI 1938 ²⁰/₁₆. Oprócz tej kopuły, w schronie zostały wykonane dwie strzelnice przeznaczone dla ckm, do prowadzenia ognia w sektorze północnym i południowym. W następnym roku prace nad rozbudową i uzupełnieniem systemu obronnego były kontynuowane - łącznie powstało dziewięć punktów oporu w pasie umocnień, od Przeczyc do Gostynki, licząc przeszło 60 km. W marcu 1939r śląskie fortyfikacje podporządkowano armii „Kraków” (dow. gen. Antonii Szyling), a w jej składzie Grupie Operacyjnej „Śląsk” (dow. gen. Jan Sadowski). Obsady fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” stanowiły Grupę Forteczną (dow. płk. Wacław Klaczyński), na której trzon składały się bataliony specjalne „Forteczne”. Do obsady najdalej na północ wysuniętego schronu bojowego należącego do punktu oporu „Wzgórze 319 – Czarny Las” zostali wyznaczeni żołnierze 5 kompanii spec. ckm kpt. Jana Lebidziewicza i 10 kompanii strzeleckiej IV batalionu specjalnego „Fortecznego” 75 Pułku.

c.d na wkładce

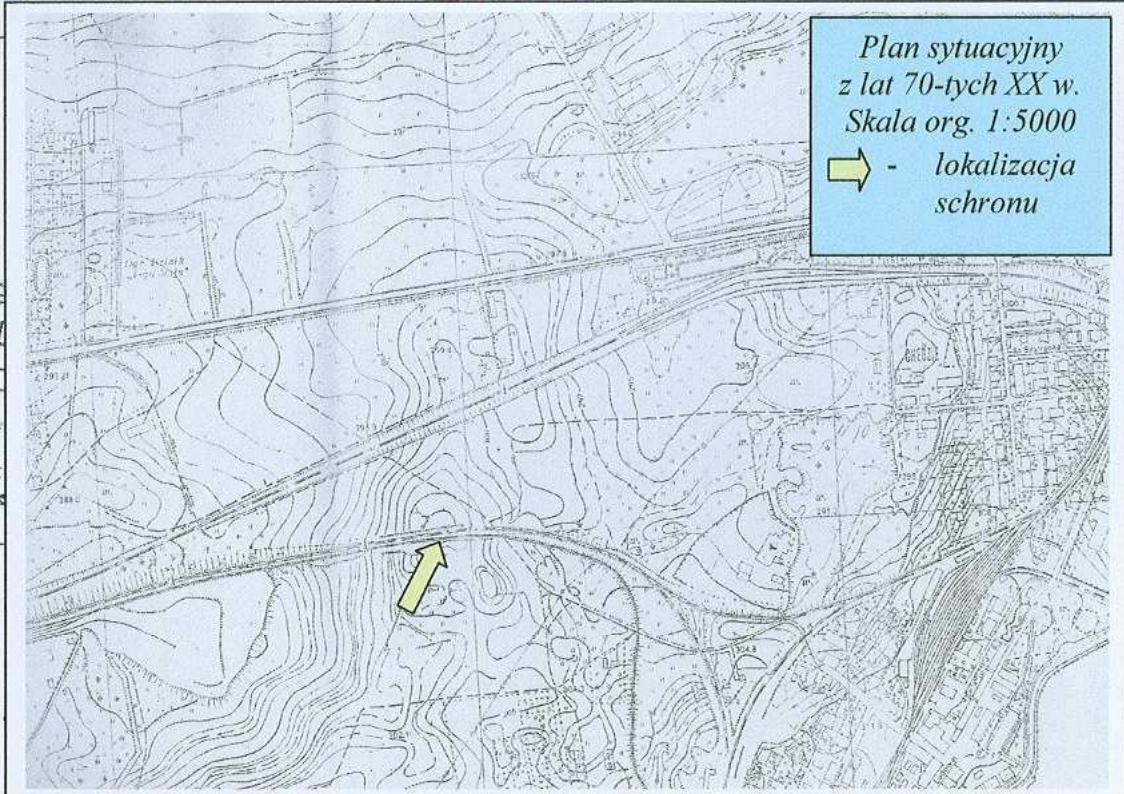
Fragment mapy zasadniczej
z rozgraniczeniami własnościowymi

Skala org. 1:1000

➔ - lokalizacja schronu

Plan sytuacyjny
z lat 70-tych XX w.
Skala org. 1:5000
➔ - lokalizacja
schronu

1. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA NOWY-BYTOM	2. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” PUNKTU OPORU „WZGÓRZE 319 – CZARNY LAS” CIĘŻKI SCHRON BOJOWY OB. NIE UŻYTKOWANY	3. <i>Zawartość wkładki</i> ciąg dalszy punktu 12 - historia obiektu ciąg dalszy punktu 13 - opis obiektu ilustracje
--	---	---

c.d historii

Do obsady najdalej na północ wysuniętego schronu bojowego należącego do punktu oporu „Wzgórze 319 – Czarny Las” zostali wyznaczeni żołnierze 5 kompanii spec. ckm kpt. Jana Lebieźwiczka i 10 kompanii strzeleckiej IV batalionu specjalnego „Fortecznego” 75 Pułku Piechoty pod dowództwem mjr Jana Stefana Witkowskiego. W dniu 1 września, schrony w rejonie Chebzia i Czarnego Lasu były przygotowane do obrony, ale nie stanowiły celu bezpośredniego ataku dla nacierających wojsk niemieckich. Uderzenie wrogich sił rozwijane było z innych kierunków. Załogi schronów na południowym skrzydle sektora „Nowy Bytom” uczestniczyła jednak w walkach z „Freikorsem” do jakich tu dochodziło. W nocy z 2 na 3 września z uwagi na ogólną sytuację na froncie schrony zostały rozbrojone i opuszczone. W okresie okupacji budowle zostały przez Niemców zewidencjonowane.

W pierwszych latach powojennych niektóre obiekty fortyfikacyjne były nadal traktowane jako budowle przydatne dla celów wojskowych. Okresowo przeprowadzano ich konserwację zabezpieczając metalowe elementy smarem. W następnym okresie dawne schrony bojowe zostały definitywnie porzucone. Następowala ich dewastacja. W sąsiedztwie schronu stanowiącego najdalej na północ wysunięty element punktu oporu „Wzgórze 319 – Czarny Las” wykonane zostały roboty, z likwidacją torowisk. Jednocześnie bezpośrednio za schronem, powstał nowy odcinek boczny doprowadzonej do uruchomionego Wydziału Profili Giętych Huty „Pokój”. Przy realizacji robót torowych zniszczone zostały nasypy przy schronie od strony północnej, wschodniej i południowej.

Do zespołu projektantów schronów należał płk Jan Sadowski, płk Wacław Klaczyński

c.d opisu

Wnętrze: W obrębie schronu wejście w układzie podwójnie łamanego przedsionka (a), bronionej strzelnicą wewnętrzną. Za przedsionkiem śluza gazowa (b). Bezpośrednio za nią wewnętrzny korytarz (c), z którego wejście do izby bojowej ckm, (j), w której strzelnica została skierowana na północ, oraz do drugiego korytarza (d), z którego wiodą wejścia do pozostałych pomieszczeń, tj. izby dowodzenia i łączności (e), izby bojowej ckm (j), w której strzelnica została skierowana na południe, szybu kopuły (g), z dojściem do stanowiska ckm w kopule po kłamrach, pomieszczenia sanitarnego (h), maszynowni z agregatem prądowórczym i urządzeniami filtrowentylacyjnymi (i).

Instalacje: Schron posiadał instalację elektryczną zasilaną z własnego agregatu prądowórczo-wentylacyjnego napędzanego silnikiem spalinowym (alternatywnie ręcznie). System wentylacji był modernizowany o czym świadczą otwory wykute w ścianach między pomieszczeniami. Łączność zewnętrzna była realizowana za pomocą specjalnej sieci telefonicznej OWS (kabel podziemny wyprowadzony w posadźce izby (i). Instalacja filtrowentylacyjna została oparta na systemie nadciśnieniowym oraz systemie indywidualnego odprowadzania gazów prochowych ckm. Do gromadzenia zapasu wody przeznaczonej do centralnego układu chłodzenia ckm-ów, służyły zbiorniki.

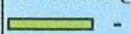

Wyposażenia: zachowało się w stanie szczątkowym

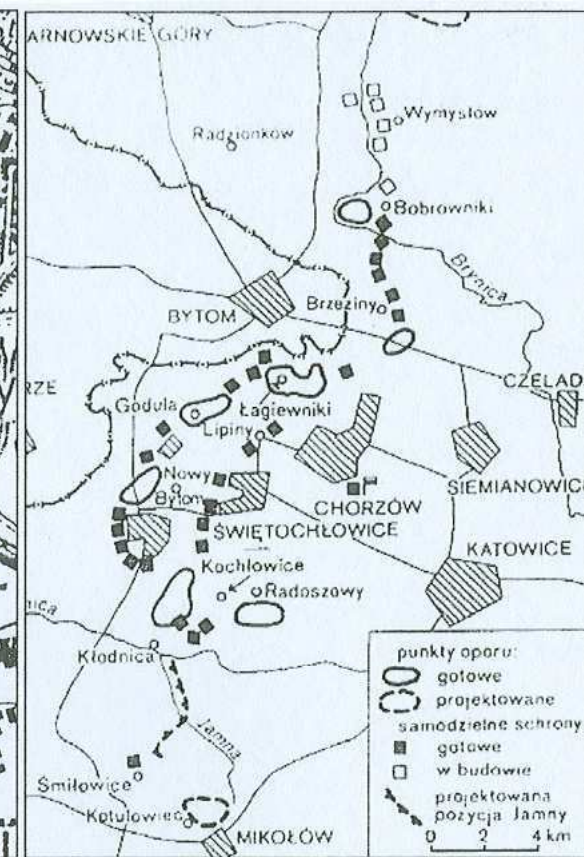
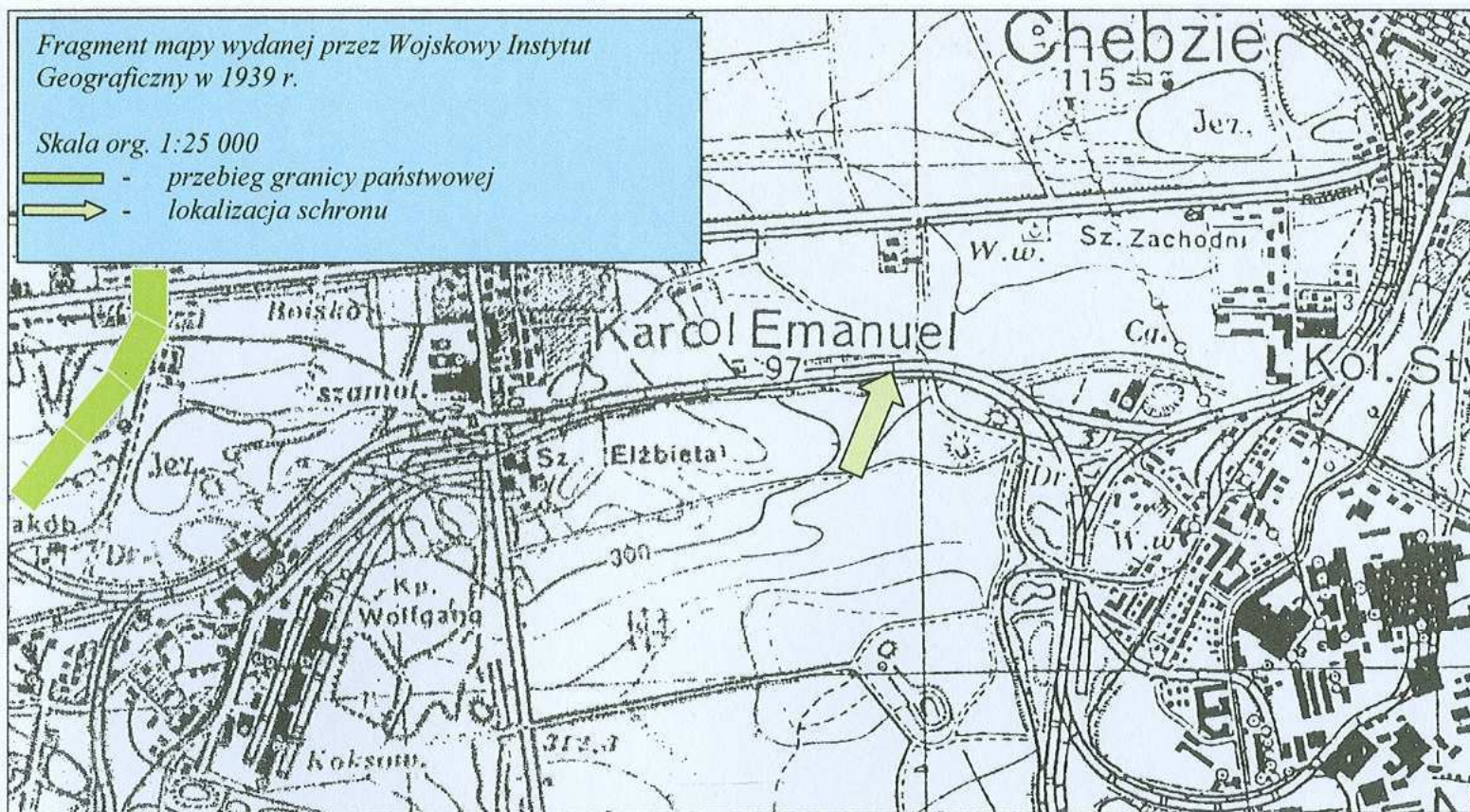
Uzbrojenie: stanowiły trzy ckm kal. 7,92mm wz. 30., co najmniej 2 rkm, oraz broń osobista żołnierzy obsady schronu.

Obsada: schronu składała się z około 16 osób.

Fragment mapy wydanej przez Wojskowy Instytut Geograficzny w 1939 r.

Skala org. 1:25 000

- - przebieg granicy państwowej
- - lokalizacja schronu

Obszar Warowny Śląsk (szkic uproszczony według gen. J.Sadowskiego).

Widok na przedpole schronu z wysokości kopuły pancernej. Stan w 2000 r.

1. *Miejscowość*
RUDA ŚLĄSKA
NOWY-BYTOM

2. *Obiekt*
 Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk”
PUNKTU OPORU „WZGÓRZE 319 – CZARNY LAS”
CIEŻKI SCHRON BOJOWY OB. NIE UŻYTKOWANY

3. *Zawartość wkładki*
 fotografie

*Widok
 wschodniej
 partii
 schronu*

*Otwór
 głównego
 wejścia
 oraz
 czerpni
 powietrza*

*Wschodnia
 partia
 schronu.
 Otwór
 czerpni
 powietrza
 oraz
 wyjście
 zapasowe*

*Naróżnik
 północny*

Południowa partia schronu. Narożnik zachodni

Południowa partia schronu. Strzelnica ckm

Południowa partia schronu. Strzelnica ckm

Południowa partia schronu. Odslonięte zbrojenia i zabezpieczenia przy otworze strzelnicy ckm

1. *Miejscowość*
RUDA ŚLĄSKA
NOWY-BYTOM

2. *Obiekt*
 Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk”
PUNKTU OPORU „WZGÓRZE 319 – CZARNY LAS”
CIEŻKI SCHRON BOJOWY OB. NIE UŻYTKOWANY

3. *Zawartość wkładki*
 fotografie

Widok północnej partii schronu
 ←

Widok północnej partii schronu
 →

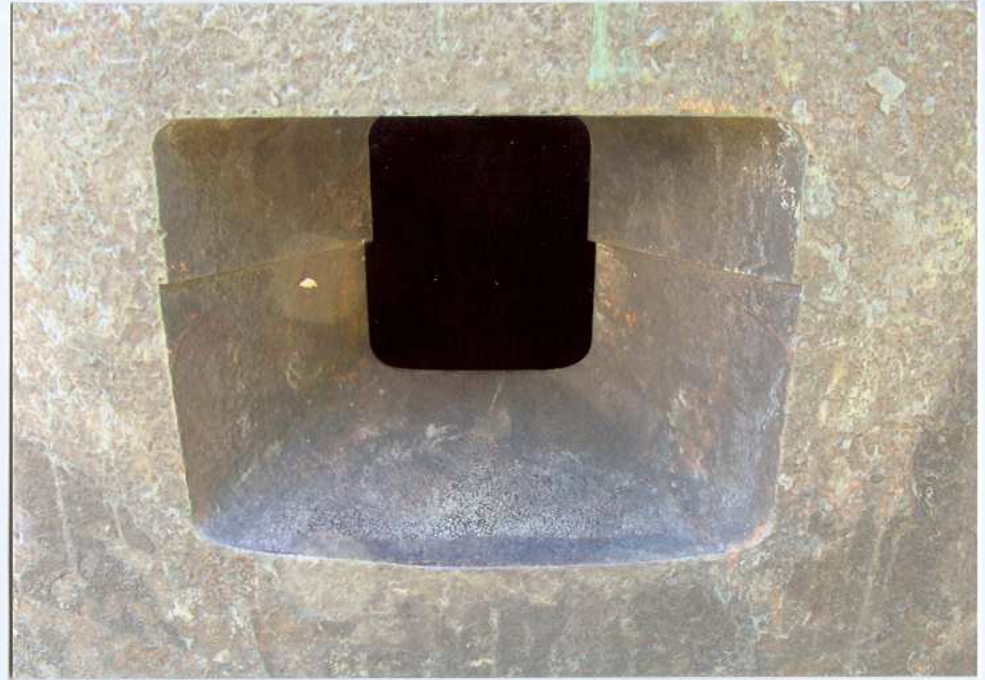
Północna partia schronu. Zabezpieczenie czerpni powietrza
 ←

Zachodnia partia schronu. Stan w 2000 r
 →

*Pancerna kopuła z otworami strzelnic dla ckm
Pancerna kopuła od strony otworów obserwacyjnych*

*Otwory strzelnic dla ckm w kopule pancernej
Otwory obserwacyjne w kopule*

1. *Miejscowość*
RUDA ŚLĄSKA
NOWY-BYTOM

2. *Obiekt*
 Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk”
PUNKTU OPORU „WZGÓRZE 319 – CZARNY LAS”
CIEŻKI SCHRON BOJOWY OB. NIE UŻYTKOWANY

3. *Zawartość wkładki*
 fotografie

Izba bojowa (j)
 Widok w stronę
 wewnętrznego
 korytarza (c)
 ←

Izba bojowa (j)
 Widok w stronę
 wyjście zapasowe
 oraz obudowy
 kanału czerpni
 powietrza
 →

*Widok w stronę
 izby dowódcy (e)*
 ←

Izba dowódcy (e)
 Pozostałości
 stanowiska
 dowodzenia
 Stan w 2000 r
 →

*Izba bojowa (j – północna). Otwór strzelnicy ckm
Pozostałości instalacje elektrycznej*

*Izba bojowa (j – północna). Otwór strzelnicy ckm. Stan w 2000 r
Maszynownia (i). Fundamenty pod urządzenia*

1. *Miejscowość*
RUDA ŚLĄSKA
NOWY-BYTOM

2. *Obiekt*
 Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk”
PUNKTU OPORU „WZGÓRZE 319 – CZARNY LAS”
CIEŻKI SCHRON BOJOWY OB. NIE UŻYTKOWANY

3. *Zawartość wkładki*
 fotografie

Otwór czerpni powietrza, z zerwanym zabezpieczeniem

Otwór głównego wejścia

Otwór strzelnicy obrony wejścia od zewnątrz

Kolejno od lewej: strzelnica obrony wejścia, wejście z przedsionka do śluzy gazowej, klamry w szybie kopuły pancernej, obudowa kanału czerpni powietrza w izbie bojowej południowej, wnętrze kopuły pancernej.

**OŚRODEK DOKUMENTACJI
ZABYTKÓW w WARSZAWIE**

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

1. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” – SCHRON BOJOWY MIĘDZYPOLA
OB. NIE UŻYTKOWANY

2. *Czas powstania*

1937 -1938 r

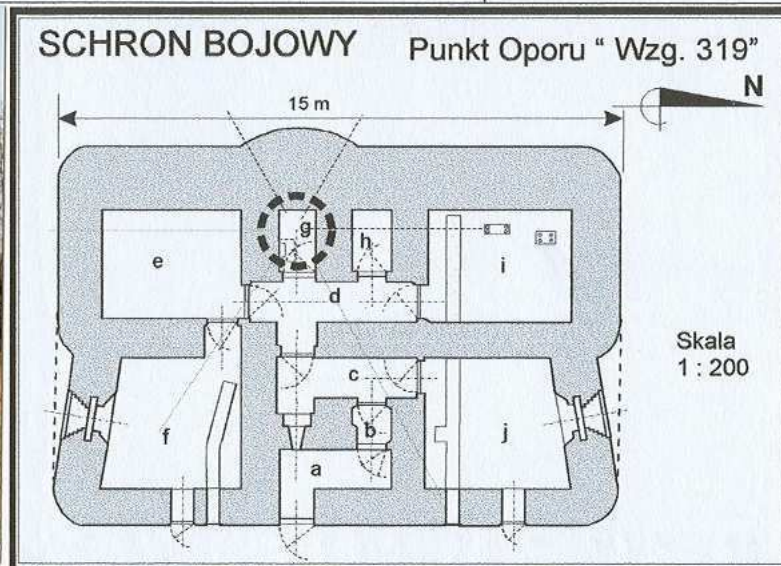
3. *Miejscowość*

**RUDA ŚLĄSKA –
RUDA POŁUDNIOWA**

11.

Widok od zach.

4. *Adres*

Schron położony przy linii
kolejowej
nr hipoteczny dz. nr 314/61
KW 7692

4. *Przynależność administracyjna*

województwo Śląskie
powiat grodzki Ruda Śląska
gmina miasto Ruda Śląska

5. *Poprzednie nazwy miejscowości*

Ruda

7. *Przynależność administracyjna
przed 31 grudnia 1998r*

województwo katowickie
gmina miasto Ruda Śląska

8. *Właściciel i jego adres*

Własność komunalna oraz
Rudzkiej Spółki Węglowej S.A
KWK „Pokój” Ruda Śląska ul.
Niedurnego 13

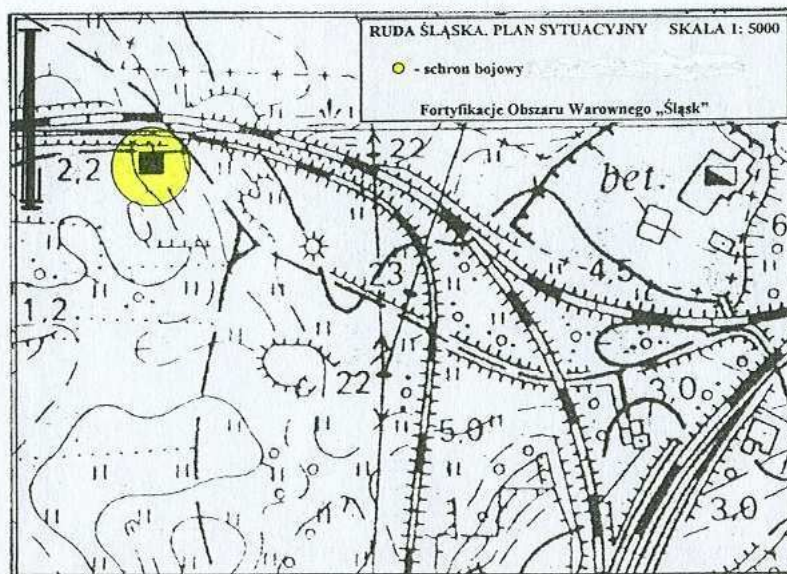
9. *Użytkownik i jego adres*

jw

10. *Rejestr zabytków*

Nr

data

archiwalne (rodzaj akt, numery i miejsce przechowywania)

ne Archiwum Wojskowe, Akta BI GISZ, t. 302.4.2113

4. Uwagi różne

Przy podchodzeniu do obiektu wymagana szczególna ostrożność z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo czynnych torów kolejowych

25. Opracował

tekst mgr inż. Piotr Sworzeń, mgr inż. Adam Szewczyk

plany, rysunki mgr inż. Piotr Sworzeń, mgr inż. Adam Szewczyk

zdjęcia, fotografie mgr inż. Piotr Sworzeń

kwiecień - czerwiec 2000 roku

miejsca przechowywania negatywów

mgr inż. Piotr Sworzeń Katowice ul. Sobieskiego

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisu prawa autorskiego.

grafia

kschrift über die polnische Landbefestigung, Berlin 1941r,
owski Jan. Przygotowania Centralnego Rejonu Przemysłowego Śląska do
ony w okresie międzywojennym w: Woskowy Przegląd Historyczny
9r, nr 4
tograficzne udokumentowanie zasobów budownictwa obronnego w Polsce
poł. XVIII w. do 1945r. Województwo katowickie, Warszawa 1998r.
dyśław Steblik Armia "Kraków" WIH MON wyd. II Warszawa 1989

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

ła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki

wkładka szt. ..4

Na początku XX w. tereny pomiędzy Chebziem, Nowym Bytomiem, Czarnym Lasem, Pawłowem, Bielszowicami, Porębą i Rudą stanowiły otwarte, słabo zurbanizowane rejony przecięte drogą z Królewskiej Huty do Zabrza /Kronprinzen Strasse/. Druga droga przechodząca przez ten obszar wiodła z Rudy, od pn. /Victor Strasse/. Przy skrzyżowaniu dróg rozbudowywano kolonię Karol Emanuel /od wsch./. Nieco dalej /od pd./ uruchomiono fabrykę wyrobów szamotowych oraz szyb „Elżbieta” pobliskiej kopalni „Wolfgang”. W oddaleniu pozostawały dominujące kompleksy przemysłowe kopalni „Wolfgang” - od zach. /powiększonej w następnych latach o część koksowni, elektrowni i nowoczesnego zakładu „Hrabia Franciszek”/ oraz kombinatu „Friedenshütte” - od wsch. Topografię obszaru znaczyły naturalne nierówności i obniżenia. W 1921r otwarte i słabo zabudowane obszary znalazły się w pobliżu granicy z Niemcami. Granicę wyznaczono w pewnym oddaleniu na pn-zach., w pasie zalewowego koryta rzeczno Bytomki. Dalszy jej przebieg ukierunkowano na pd. z przejściem przez obszar Poręby i Bielszowic. Z chwilą utworzenia granicy rozpoczęto organizowanie obrony Państwa Polskiego w strefie przygranicznej. Od początku projektowano budowę umocnień stałych. Dojście A.Hitlera do władzy przyspieszyło realizację programu. W 1933r w Sztabie Generalnym zatwierdzono projekty pierwszych obiektów. Nad opracowaniem czuwał dowódca 23 DP gen bryg. dr Józef Zajac /następne projekty powstały z udziałem płk Jan Sadowski i płk W. Klaczyńskiego/. Zgodnie z projektami pierwsze umocnienia powstały w oddalonym rejonie Bobrownik, Kochłowic i Dąbrówki Wielkiej. Prace wykonano do 1936r.

c.d na wkładce

Ciężki schron bojowy - usytuowany w odległości ok. 1600m od dawnej granicy państwa po pd. stronie torowiska linii łączącej Nowy Bytom z Zaborzem, 300 m na pd. od drogi Zabrze – Chebzie, 250m na zach. od cegielni która pierwotnie była zlokalizowana w pobliżu koloni Styczyńskiego. Schron zlokalizowano na lokalnym wzniesieniu, w centrum łagodnego łuku pobliskiego torowiska. Dawało to możliwość wykonywania zadań ogniowych z możliwie najmniejszą liczbą pól martwych. W szczególności likwidowało możliwość podejścia wykopem torowiska w osłonie przed ogniem ckm-ów z dzieł P.O „Wzg319”. To zadanie należało do ckm- u w kopule który posiadał dla swoich trzech strzelnic sektor ogniowy o szerokości ok. 180° o osi symetrii skierowanej na pn. – zach.. W bezpośrednim sąsiedztwie schronu znajdowały się czynne glinianki zaopatrujące w surowiec pobliską cegielnię. Lokalizacja stwarzała również dobre warunki dla dwóch strzelnic skierowanych na pn. i pd. Północna strzelnica flankowała ruch wzdłuż drogi Zabrze – Chebzie a południowa zamykała kierunek folwarku Czarny Las i pobliskiego torowiska. W sąsiedztwie schronu zlokalizowano schrony których uzbrojenie we współpracy mogło stawiać zapory ogniowe w systemie flankujących ogni krzyżowych, jednocześnie broniąc swoich stropów przed ich opanowaniem celem zniszczenia schronu.. Wokół schronu w lecie 1939 rozbudowano system zapór przeciwpiechotnych (płot flandryjski) i przeciwpancernych zamykając drogę kolei dla wtargnięcia pociągów pancernych i broni pancernej.

Schron: typ odporności obiektu "d- ciężki.. Zbudowany w konstrukcji żelbetowej wylewanej, zbrojonej prętami stalowymi Ø 10mm w warstwie zewnętrznej oraz Ø 20mm w warstwie wewnętrznej - grubość ściany czołowej~1.7 m, grubość ścian bocznych ze strzelnicami .1,2÷.1.3m, grubość ścian wewnętrznych ~ 1 m. Ściany zewnętrzne od strony wewnętrznej zabezpieczone stalową siatką przeciwdpryskową. Schron jednokondygnacyjny ze stropem żelbetowym o gr. ~ 1,5m wylewanym, z belkami stalowymi wzmocnień przeciwdpryskowych w odstępach co .0,35 m. Pomiędzy belkami na całości wierzchnie pasy uszczelniające z blachy stalowej grubości 3mm. Na ścianach wewnętrznych oraz na stalowych elementach wyposażenia wnętrza powłoka malarska. Powierzchnie zewnętrzne oraz wewnętrzne ścian nie tynkowane z widocznymi śladami odeskowania. Ściany od zewnątrz na styku z podłożem zabezpieczone izolacją z lepiku. Budowla na rzucie nieregularnym zbliżonym do prostokąta z symetrycznym zuskokowaniem boków pn. i pd. oraz o boku zachodnim z wprowadzonym w centralnej części wycinkiem okręgu – kopułą pancerną. W wierzchołkach połączeń ścian oraz ścian i stropu zaokrąglenia. W układzie bryły odsłonięte partie widoczne od pn., pd. i wsch. Pierwotnie narożniki obiektu były obsypane do 2/3 wysokości – odsłonięte były tylko strzelnice i wejścia. W centralnej części ściany zach. wysunięta poza obrys ponad przysypaną partią żelbetową stropu stalowna kopuła na rzucie pierścienia o średnicy zewnętrznej Ø .1,8.m, grubość ściany 180mm. W kopule 3 otwory pod ckm oraz 3 otwory obserwacyjne lub pod broń ręczną w osiach o ukierunkowaniu zbliżonym do kierunków: pd. –zach., pn.- zach., pn. Kopuła wyprodukowana przez zakłady Wspólnoty Interesów, sygnowana ; **W I 1938 20/16** zabezpieczona w partii stropowej stalowym płaszczem przeciwdpryskowym. We wnętrzu kopuły niezachowana wahlowa podstawa ckm konstrukcji mjr. J.K.Wańkowicza. W ścianie północnej kolejno od zach. ; otwór wentylacyjny za pancernem ,strzelnica ckm ukryta za uskokiem i pod okapem za stalową płytą pancerną(brak)o osi ~ pn obsługiwana z izby bojowej –j, otwór wentylacyjny za pancernem. W odsłoniętej partii ściany wsch. centralnie usytuowany otwór wejściowy zamykany kratą przeciwstrumową (brak) oraz po jego bokach dwa otwory czepni powietrza i dwa otwory wyjść ewakuacyjnych. W ścianie pd układ. otworów ściany pn powtórzone lustrzanie.

c.d na wkładce

<p>14. Kubatura</p> <p>.....m³</p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p>..... m²</p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>schron bojowy</p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>obiekt nie użytkowany</p>
---	---	---	--

18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja

Brak informacji o pracach.

19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropkonstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)

Schron opuszczony i zdewastowany

Z uwagi na wytrzymałość konstrukcji stan zachowania budowli stosunkowo dobry.

Obiekt wykazuje znaczne zanieczyszczenie wnętrza i zaśmiecenie.

Ze schronu demontowano elementy wyposażenia /poszczególne skrzydła drzwiowe, płyty pancerne strzelnic, krzeselka, stoliki, instalacje/.

20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

Uporządkowanie terenu w bezpośrednim otoczeniu dla uzyskania właściwej ekspozycji widokowej. Wykonanie elementarnej konserwacji schronu. Możliwość zagospodarowania /bez naruszania struktury budowli/.

Popularyzacja w przewodnikach podstawowych informacji o obiekcie i jego historii .
Oznakowanie obiektu i wyznaczenie oznakowanych dróg dojścia.

1. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA - RUDA POŁUDNIOWA	2. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” – SCHRON BOJOWY MIĘDZYPOLA PUNKTU OPORU „GODULA” I WZGÓRZE „319” OB. NIE UŻYTKOWANY /...../	3. <i>Zawartość wkładki</i> c.d punktu 12 - historia obiektu ilustracje
---	--	---

c.d historii

W dalszej kolejności budowę umocnień prowadzono na linii Dąbrówka Wielka - Kochłowice, przechodząc min przez tereny Goduli i Czarnego Lasu. Etap tych prac wykonano w latach 1936 - 1937. Fortyfikacje powiązano wówczas w jednolitym pasie umocnień. Ostatecznie powstały kolejne punkty oporu - „Godula” i „Wzgórze 319 - Czarny Las”. Pierwszy z tych punktów rozbudowano w Goduli na wzgórzu 294 a drugi w okolicy Nowego Bytomia. Nazwę drugiego zapożyczono także od wysokości wzniesienia leżącego na trasie drogi z Rudy - schrony zostały rozmieszczone po obydwu stronach tej drogi. Za punktem oporu „Wzgórze „319”, od pn-wsch. powstał pierwszy obiekt fortyfikacji liniowych. Jego miejsce zostało wyznaczone bezpośrednio przy torach kolejowych do Gliwic. Schron zbudowano w 1937r w okresie największego nasilenia prac. Zgodnie z meldunkiem kierownika robót nr 23 płk. Jerzego Sochockiego do inspektora armii wykonano wówczas 17 obiektów bojowych na odcinku „Godula” i 18 na odcinku „Czarny Las”. Kierownikami budowy poszczególnych odcinków byli odpowiednio kpt. Kocin i ppłk Szmidt. Schrony wykonano według zatwierdzonych projektów płk Jana Sadowskiego i płk W. Klaczyńskiego. W 1938r, roboty kontynuowano. Wznoszono m.in. obiekty drugiej linii obrony. W trakcie budowy obowiązywała numeracja porządkowa schronów, odpowiednio - 13, 14, 15, 16, 16a, 17a, 17b, 18, 19 oraz 20, 21, 22, 23, 24, 25, 39, 40 dla odcinka „Godula” i 26, 27, 28, 29a, 29b, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 38, 42, 42a, 44, 45, 54 dla odcinka „Czarny Las” /brak możliwości przypisania numerów do schronów/. Niniejsza numeracja odnosiła się prawdopodobnie także do obiektów liniowych rozmieszczonych w międzypolach punktów oporu. Do grupy ostatnich schronów należał m.in. schron przy torach kolejowych do Gliwic /także schron przy stacji w Chebziu/. W Goduli i Czarnym Lesie budowano schrony jednokondygnacyjne, najczęściej z kopułami pancernymi i strzelnicami ckm. Oprócz tego typu schronów rozstawiono tradytory i budowle pozorujące schrony. Na tyłach punktów oporu zbudowano obiekty koszarowe i schrony amunicyjne. Przy budowie schronów wykorzystywano kopuły pancerne jeszcze z 1936r stanowiące produkcję Zakładów Hutniczo - Metalowych w Ostrowcu Świętokrzyskim. W 1938 r roboty kontynuowano a sezon budowlany zamknięto 11 listopada. W tym czasie przy schronach montowano już kopuły innego typu, dostarczone z zakładów Wspólnoty Interesów S.A. W schronie przy torach do gliwic zabudowano jedną z nich /sygnowaną WI 1938 $\frac{20}{16}$ /. Oprócz kopuły schron posiadał dwie strzelnice do prowadzenia ognia w dwóch sektorach - północnym i południowym. W 1938r umocnienia w rejonie Nowego Bytomia uzyskały stan gotowości. Prace nad rozbudową systemu prowadzone były jednak konsekwentnie do 1939r. Łącznie powstało dziewięć punktów oporu w pasie umocnień, od Przeczyc do Gostynki - liczącym przeszło 60 km. W marcu 1939r śląskie fortyfikacje podporządkowano armii „Kraków” /dow. Gen. Antonii Szyling/, w jej składzie Grupie Operacyjnej „Śląsk” /dow. Gen. Jan Sadowski/. Obsady fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” stanowiły Grupę Forteczną /dow. Płk. Wacław Klaczyński/, na której trzon składały się bataliony specjalne „forteczne”. Do obsady schronu bojowego fortyfikacji liniowej zostali wyznaczeni żołnierze 5 kompanii spec. ckm i 10 kompanii strzeleckiej IV batalionu specjalnego „Fortecznego” 73 Pułku Piechoty pod dowództwem mjr Jan Stefan Witkowski. W dniu 1 września schrony w rejonie Chebzia i Czarnego Lasu wraz z pasem umocnień od Wymysłowa do Kochłowic były przygotowane do obrony. W kampanii wrześniowej nie stanowiły jednak celu ataku. Natarcie wroga rozwijane było z innych „bezpieczniejszych” kierunków. W nocy z 2 na 3 września z uwagi na ogólną sytuację na froncie schrony zostały rozbrojone i opuszczone. W okresie okupacji budowle zostały przez Niemców zewidencjonowane. W pierwszych latach powojennych niektóre obiekty fortyfikacyjne były nadal traktowane jako budowle przydatne dla celów wojskowych. Okresowo przeprowadzano ich konserwację /smarem metalowych elementów/. W następnym okresie dawne schrony bojowe zostały definitywnie porzucone. Następowala ich dewastacja. Do zespołu projektantów schronów należał płk Jan Sadowski, płk W. Klaczyński

Widok od strony pn-wsch.

Widok od strony pd-wsch.

Widok od strony wsch.

Widok od strony pd.

1. *Miejscowość*

**RUDA ŚLĄSKA -
RUDA POŁUDNIOWA**

2. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” – **SCHRON BOJOWY
MIĘDZYPOLA PUNKTU OPORU „GODULA” I WZGÓRZE „319” OB.
NIE UŻYTKOWANY** /..../

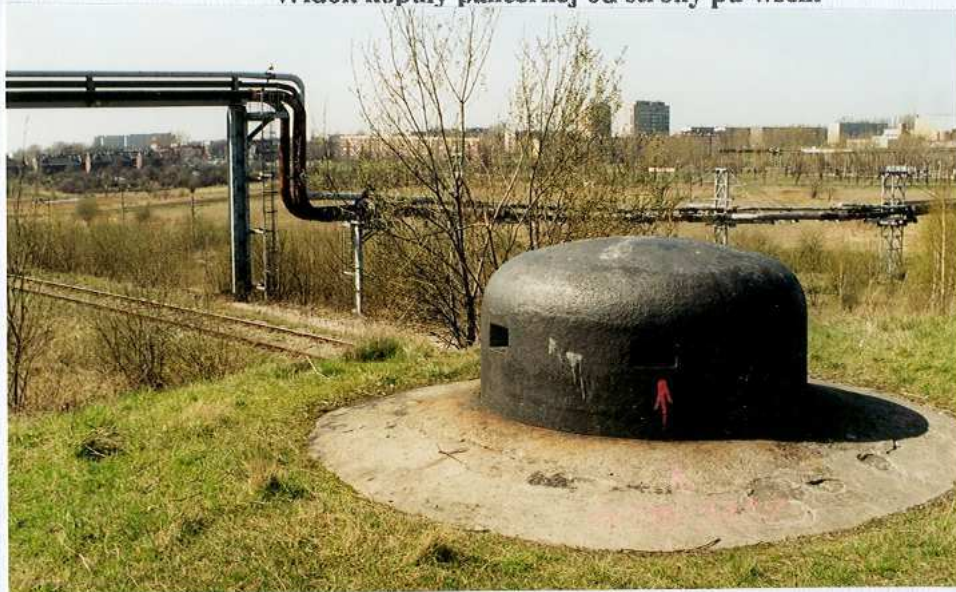
3. *Zawartość wkładki*

ilustracje

Widok od strony pd-zach.

Widok kopuły pancernej od strony pd-wsch.

Strzelnica pd.

Widok kopuły pancernej od strony zach.

Strzelnica pd. Izba ..f....

Fragment rozprowadzenia instalacji elektrycznej

Maszynownia ..i.....

Stanowisko dowodzenia. Izba ..e....

1. *Miejscowość*

**RUDA ŚLĄSKA -
RUDA POŁUDNIOWA**

2. *Obiekt*

Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” – **SCHRON BOJOWY
MIĘDZYPOLA PUNKTU OPORU „GODULA” I WZGÓRZE „319” OB.
NIE UŻYTKOWANY** /...../

3. *Zawartość wkładki*

ilustracje

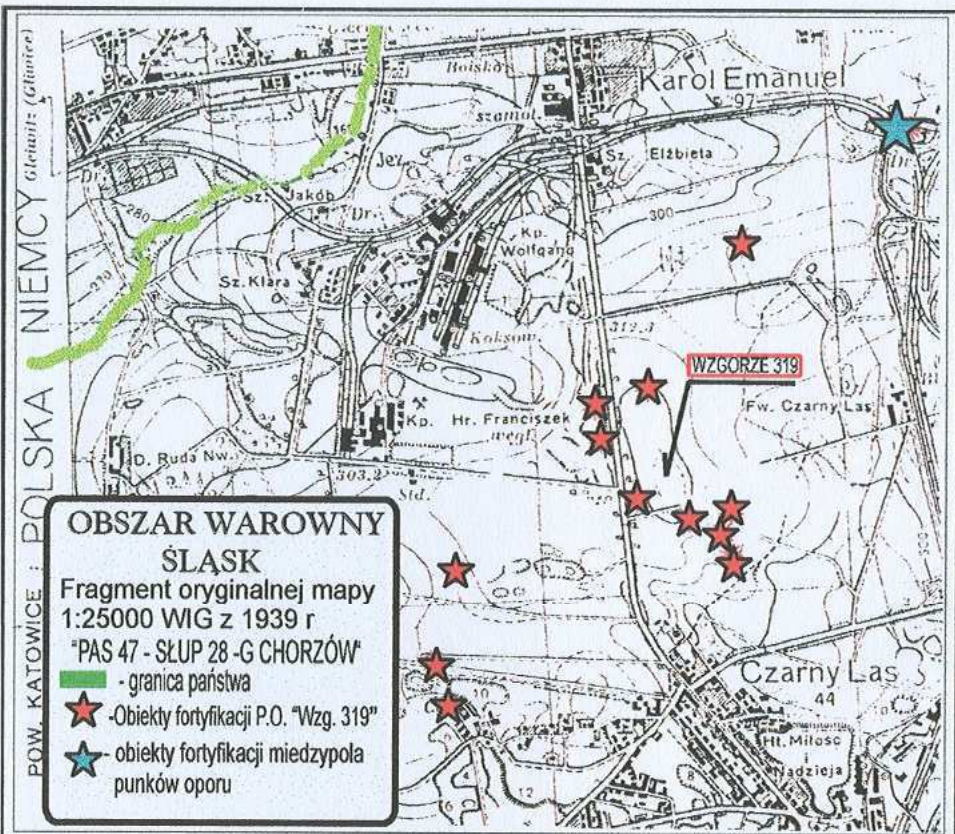
Strzelnica obrony wejścia

Wejście do kopuły

Wlot kanału wentylacyjnego

2. <i>Miejscowość</i> RUDA ŚLĄSKA – RUDA POŁUDNIOWA	3. <i>Obiekt</i> Zespół Fortyfikacji Obszaru Warownego „Śląsk” – SCHRON BOJOWY MIĘDZYPOLA PUNKTU OPORU „GODULA” I WZGÓRZE „319” OB. NIE UŻYTKOWANY	4. <i>Zawartość wkładki</i> ciąg dalszy punktu 13 - opis obiektu ilustracje
---	---	---

c.d. opisu

Wnętrze: Wejście w układzie przedsionka – a podwójnie łamanego bronionego strzelnicą wewnętrzną. Dalej śluza gazowa – b. Bezpośrednio za nią wewnętrzny korytarz – c z którego kolejno prowadzące wejścia do: izby bojowej ckm – j oraz do drugiego korytarza – d. Z korytarza – d wejścia do pozostałych pomieszczeń: izby dowodzenia i łączności – e, szybu kopuły – g, pomieszczenia wc – h, maszynowni z agregatem prądowórczym i urządzeniami filtrowentylacyjnymi – i – tu w nadprożu szyna kolejowa z sygnaturą ”KRÓL HUTA 1928”.

Instalacje: Schron posiadał instalacje elektryczną zasilaną z własnego agregatu prądowórczo-wentylacyjnego napędzanego silnikiem spalinowym (alternatywnie ręcznie). System wentylacji był modernizowany o czym świadczą otwory wykute w ścianach między pomieszczeniami. Łączność zewnętrzna była realizowana za pomocą specjalnej sieci telefonicznej OWS (kabel podziemny wyprowadzony w posadzce izby - i) Instalacja filtrowentylacyjna była oparta na systemie nadciśnieniowym oraz systemie indywidualnego odprowadzenia gazów prochowych cekaemów. Woda była zmagazynowana w zbiornikach, w większości przeznaczona do centralnego układu chłodzenia ckm-ów. Na bezpośrednim przedpolu istniał rozbudowany system przeszkód przeciwpiechotnych które nie dotrwały do chwili obecnej.

Wyposażenie: zachowało się w stanie szczątkowym.

Uzbrojenie: stanowiły: trzy ckm kal. 7,92 mm wz. 30., co najmniej 3 rkm oraz broń osobista żołnierzy obsady schronu.

Obsada: schronu składała się z około 16 osób

Pozostałości instalacji chłodzenia ckm-ów oraz wykuty otwór wentylacyjny izbie dowodzenia e